Україні писанка є мірилом краси [8, с.28]. Коли люди хочуть підкреслити принадність чогось, то кажуть: «Гарна, мов писанка». Упізнавши духовну красу рідного краю, Тарас Шевченко на увесь світ мовив: «Село на нашій Україні, неначе писанка село…».

А в народному фольклорі співається: «Поки будуть писаночки на світі писати – доти люд наш буде жити й край наш процвітати».

Висновки… Одне з найважливіших завдань духовного виховання – це формування почуття належності до свого народу, його традицій, мистецтва, історії. Воно починається не тільки з маминої колискової, батьківського слова, бабусиної казки, народної пісні, приказок, загадок, але й із предметів народної творчості, в яких закладені життєва мудрість предків, загальнолюдські цінності.

Наше дослідження не вичерпує відповідей на всі запитання, тому потребує уваги для вирішення всіх аспектів досліджуваної проблеми, розробки методик її застосування та реалізації на практиці умов формування духовності в учнівської та студентської молоді.

Список використаних джерел і літератури:

1. Родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / [А. А. Марушкеквич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексєєнко та ін.]. – К., 2002. – 215 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободного духа / Н. А. Бердяев. – М. : Республика, 1994. – 480 с.
3. Илларионова Л. П. Духовная культура личности / Л. П. Илларионова // Школа духовности. – 2010. – № 6. – С. 23–26.
4. Богуш А. М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання / А. М. Богуш // Виховання і культура. – 2010. – № 1. (липень-серпень). – С. 5–8.
5. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибр. тв. : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 4. – 640 с.
7. Соломченко О. Писанка Карпатського краю / О. Соломченко // Народне мистецтво. – 1997. – № 2. – С. 20–22.
8. Влад М. Стрітеннє: Книжка гуцульських звичаїв і вірувань / М. Влад. – К. : Укр. письменник, 1992. – 128 с.

Аннотация

О.М.Максимович, О.И.Поясык

Писанка как средство духовного воспитания

В статье раскрывается проблема возрождения духовности украинского общества, в частности средствами писанки.

Ключевые слова: *духовность, духовно моральное воспитание, писанка.*

Summary

O.M.Maksymovych, O.I.Poiasyk

Easter Egg as a Means of Spiritual Education

The problem of spiritual revival of the Ukrainian society, in particular by means of the painted Easter egg is revealed in the article.

Key words: *spirituality, spiritual and moral education, pysanka.*

Дата надходження статті: «1» жовтня 2012 р.

УДК 37.014–027.542(477.87)(045)

М.М.МАРУСИНЕЦЬ,
кандидат психологічних наук, доцент
(м.Київ)

Етнопсихологічні аспекти освіти Закарпатського краю

У статті досліджено етнопсихологічні аспекти витоків культури, освіти, науки на Закарпаття у різні періоди існування; окреслено роль духовенства, політичних та громадських діячів у розвитку і становленні культури та освіченості краян.

Ключові слова: *етнопсихологія, культура, освіта, писемність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді… Потреба етнопсихологічного висвітлення краю передбачає розкриття величезної кількості джерел, починаючи з давньої історії, усвідомлення особливостей життя народу з найдавніших часів до сьогодення. Його психологічне осягнення починається з проникнення в його етногенез, який є основою і джерелом етнопсихогенези, тобто, пізнання сутності природи, історії, культури, загалом, духовного світу закарпатців. У концепціях багатьох дослідників неодмінним компонентом формування етносвідомості та етнопсихотипу є ландшафт, характер фауни й флори, перебіг історичних подій.

Про стародавність та рівень психічного розвитку й духовного життя, інтелектуального потенціалу людей у давні часи свідчать факти стародавньої культури, які методом

розпредмечення, закладених у них творчих здібностей, дають можливість скласти своєрідний невербальний літопис минулогокраю. Наприклад, за даними поховального ритуалу бронзового віку встановлено, що населення Закарпаття мало ті самі ознаки духовної культури, що й жителі сучасної території України.

Виклад основного матеріалу… Духовна культура Закарпаття була органічною часткою всієї культури Київської Русі. Поряд з писемною літературою розвивалася усна народна творчість (пісні, казки, загадки, перекази, легенди тощо), які своїм корінням сягають до язичницьких часів і, що дуже важливо, відображають світогляд, віросповідання її творців, що виросли на засадах пантеїзму. Так, сучасні дослідження етнологів засвідчують використання в різдвяному обряді Тячівського району символів архаїчної доби світотворчого характеру, що уособлюють вогнем дихаючу міфологічну змію, а зміст тексту колядок і щедрівок заглиблює слухача в міфологічні часи «Початку світу». Писемність у краї була відома вже в X-XI ст., що засвідчують численні пам'ятки давньоруської писемності в XI-XII ст. Зокрема, за участі людей з оточення руських князівен, які одружувалися з угорськими королями. Згодом завезені книги переписувалися в Мукачівському та Грушівському монастирях. Найдавніші закарпатські писані пам'ятки, які дійшли до нас, відносяться до кінця XII, а переважно до XIII-XVI ст. Перш за все, варто назвати написані на пергаменті Мукачівські та Імстичівські уривки з євангелій та міней. Заслуговує на увагу «Королівське Євангеліє» (1401), переписане Станіславом Граматиком. За технікою виконання рукопис може рівнятись з відомим «Пересопським Євангелієм» 1556-1561 років. До другої половини XIV ст. належать «Мукачівський Псалтир» і «Ужгородський півустав», «Остромирове Євангеліє».Особливістю культурного життя монастирів була наявність при них друкарень. Багато дослідників історії Закарпаття, зокрема Михайло Балудянський (один з ректорів Петербурзького університету), Анатолій Кралицький допускають, що така друкарня діяла і при Грушівському монастирі ще на початку XVII.

Етнопсихологію цікавить питання морально-етичних систем, що були панівними в краї. До нас дійшли й писемні пам'ятки, що містять важливі принципи загальнолюдської моралі. Однією з них є «Наговскія поученія» середини XVIII ст. (1757-1758), яку опублікував і прокоментував О.Л.Петров у 1914 і 1923 рр., назвавши її «первым рукописным памятником карпаторусского наречия», оскільки написана вона чистою народною мовою. Тут, звичайно, відсутня характеристика соціально-економічного та політичного становища краю, не описується і його історичне минуле. Автор пропагував у цій пам'ятці моральні принципи людського життя. Наприклад: «…честуй каждого і служи до смерті каждого. Не держи ненависть та й гнів, та й вражду, та лиху дяку, нікому не лай, нікому не давай раду лихую, та й не будь товариш кривді, та й не сважайся ні с ким, та й не держися твердий, алі милостивый і ко каждому... , не бий, не убивай, та й не сороми; не будь ненавистлив, не чини злое, не кради, не розбивай, не чалуй, не перепущай дорогони у продажи, ни у купли... , не хвалися, і не радуйся соромови другого…».

Важливим етапом розвитку духовного життя та інтелекту було заснування єпископом Мануїлом Ольшавським 1743-1767 роках Мукачівської богословської школи, яка в 1776 році переведена в Ужгород і реорганізована в учительську семінарію. Однією з умов вступув Мукачівську богословську школу було обов'язкове володіння «русинською», тобто українською мовою. У 1793 році на кошти населення в Ужгороді відкрито першу учительську семінарію з українською мовою навчання, що готувала вчителів для всього краю. У 80-90-х роках XVIII ст. на Закарпатті значно зросла кількість шкіл з «руською» (тогочасною українською) мовою навчання. Тоді їх нараховувалося близько 200. Діти українського населення Бичкова, Кобилецької Поляни, Рахова, Ясіня, Нижніх Воріт, Великого Березногота інших дістали змогу навчатися в школах рідною мовою. Як відзначають дослідники, порівняно з минулим, це був великий поступ в організації шкільництва на Закарпатті.Загалом, друга половина XVIII ст. для Закарпаття відзначилася активізацією духовно-політичного й культурно-освітнього життя, пробудженням творчих сил народу, зростанням прошарку інтелігенції, яка була представлена головним чином духовенством. Краща її частинаслугуваласправі подальшого розвитку в краї культури, науки й освіти.

Культура, наука, освіта закарпатського краю з меншою чи більшою інтенсивністю досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими протягом півтора століття. Однак, не можна вважати, що ці праці є вичерпним джерелом для відтворення завершеної картини світу, способу життя, не окреслюючи психологічні виміри цього культурологічного феномену (життєві інтереси та цінності, мова і мовлення, особливості самоусвідомлення, міжетнічні контакти та спосіб їх уладнання, гармонізації тощо). Пояснюється це передусім тим, що закарпатці за своєю самобутністю й неповторністю належать до числа найцікавіших жителів етнографічних районів, що є підставою особливого інтересу дослідників з етнопсихології.Детальніше про давню історію

Закарпатського краю можна довідатися з праці Д.Д.Данилюка та В.І.Ілька «З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини XIX ст.)».

До праць краєзнавчого характеру належать зокрема дослідження М.Ороса, П.Чучки, В.Євтуха та інших. У дослідженні М.Ороса, присвяченому діяльності Михайла Лучкая, розглядаються особливості пробудження національної самосвідомості закарпатських українців на ґрунті визвольного руху проти іноземних поневолювачів і посилення політичних, економічних та культурних зв'язків між різними частинами України й Росії у кінці XVIII – першій половині XIX ст. На чолі культурного відродження стояла тогочасна передова закарпатоукраїнська інтелігенція, яка складалася з представників патріотично налаштованого духовенства, міщанства та селянства. Ця інтелігенція, послуговувалася слов'яноруською (церковнослов'янською) книжною мовою, яка у масовій свідомості асоціювалася тоді з російською. Тому потреба просвітництва, спрямованого на розуміння та усвідомлення своєї етнічної належності, самобутності як самоцінності, зокрема у мовленнєвому виявленні, набувала особливої актуальності.

У зв'язку з цим, становить інтерес праця Михайла Лучкая «Граматика слов'яноруська» (1830), що є першим підручником української мови на західноукраїнських землях, а, отже, потужним імпульсом до національного пробудження, самовизначення. Теоретичною базою її стали граматики Й.Добровського, М.Смотрицького. Праця М.Лучкая була значним досягненням свого часу, вона довго слугувала посібником для шкіл з української мови, яку ще й тепер можна почути в Карпатських горах. У граматиці послідовно обґрунтовується думка про те, що цей діалект вживається, крім Малоросії, Польщі, ще й у Галичині, на Волині та Буковині, на півдні карпатських гір. Ми цілком погоджуємося з висновками вченого, який переконував, що корінне населення Закарпаття належить до східнослов'янської мовно-етнічної спільності, а отже закарпатські русини – до українського народу. Суто граматична частина праці Михайла Лучкая характеризує українську мову з притаманними їй фонетичними, морфологічними й синтаксичними особливостями у порівнянні з мовою церковнослов'янською та іншими індоєвропейськими мовами, що ілюструється зразками усної народної творчості та добіркою прислів'їв, пісень і казок. Це стало значним імпульсом до національної самоідентифікації закарпатців, стимулювало їхнє прагнення до національної консолідації всіх українських етнічних груп.

Народні твори були ілюстрацією багатства й краси українського слова закарпатців. Вони стверджували наукову концепцію Михайла Лучкая щодо цілковитої придатності української мови для літературного вживання. Це було зумовлено тим, що церковнослов'янська мова здавна ввійшла в східнослов'янську культуру, використовувалась у церковному богослужінні і стала основою московської школи всупереч тенденції до латинізації і мадяризації закарпатоукраїнського шкільництва. Це не могло не розмивати національних орієнтацій закарпатців, послаблювало їхній опірдо зовнішніх ідеологічних агресій. «Граматика» М.Лучкая здобула тривале життя у загальнокультурному процесі, формуючи мовну освіту школи не тільки на Закарпатті, а й у Галичині. Проте, основна праця М.Лучкая – «Історія карпатських русинів» (у шести томах), де зроблено першу спробу докладного викладу церковної і світської історії закарпатських українців з найдавніших часів аж до 1843 року.

Безперечно, цей історичний твір має наукову, суспільну та свідомісно-формувальну вартість, що поглиблює історичну пам'ять, пробуджує національну свідомість,оскільки базується на спостереженнях автора, розповідях грецьких і римських істориків, офіційних документах, даних візантійських, західноєвропейських та вітчизняних письменників. Як зазначає М.В.Орос, натхненний патріотичним почуттям довести належність закарпатських українців до великого слов'янського кореня, М.Лучкай уже в епіграфі до першого тому пише, що «історія навіть маловідомого племені освітлює славніший народ». Він ретельно описав географічне положення Закарпаття, подав докладний етнографічний опис слов'янських та інших європейських племен і народностей, що жили між Карпатами, Дунаєм і Чорним морем до приходу угорців.

Автор стверджував, що закарпатці «первісні назви місцевостей, гір, річок зберігають до нині: Поляна, Бистра, Люта, Тихий, Голубине, Березний, Хуст та ін.». Отже, поки хтось не доведе, що тут був інший народ, ніж руський(слов'янський) і що назви сіл, гір та племен були іншими, до того часу русини (українці) залишаться аборигенами своїх країн, будуть справжніми спадкоємцями гот, даків, язигів і сарматів.

З авторитетних праць з історії мови відомо, що топоніми мають особливо високий ступінь інертності, консервативності, тому вкрай слабо витираються з історичної пам'яті, що доводить обґрунтованість викладених вище тверджень. Наукова мета автора «Історії...» полягала в тому, щоб коментувати численні ороніми (назви гір), гідроніми, етноніми та антропоніми, віднаходити їх етимологію, причому порівнювати слов'янські назви не тільки між собою, а й з грецькими, латинськими, угорськими та іншими.

Праця М.Лучкая є надзвичайно плідним джерелом для реконструкції в суспільній свідомості історичних сюжетів і баталій, що «прив'язує» людину до рідного краю, споріднює її з ним на емоційно-чуттєвому рівні. Твір містить відомості про перші слов'янські держави та їх правителів, про Київську Русь, про прихід угорців у Паннонію, про захоплення ними Мукачева, Ужгорода та інших міст, описує трагічну смерть князя Лаборця. Стверджуючи, що угорці не були варварами, не винищували народи, автор досить толерантно відгукується про них, зауважуючи, що хоч вони, сини степів Азії, не були знайомі з сільським господарством, навіть самого лляного одягу не знали, проте, не були грубої вдачі, вже багато навчились у київських русинів, прилучившись ще до цих культурніших областей, які вже сповідували християнську віру, стали більш терпимими, ніж можна було сподіватись, не бажали людської крові, бажали жити в дружбі. У його творі подані версії окремих істориків про походження не тільки русинів (українців), а й інших малочисельних народів Закарпаття – волохів (румунів), ромів (циган).

Велику етнографічну цінність мають відомості про історію церкви на Закарпатті. Адже церква мала велике значення для становлення державності та духовного розвитку кожного народу, впливала на його етнічне обличчя. Саме релігія має духовні підвалини, що зберігають народне життя. Глибока віра в духовну незнищенність народу й допомагала закарпатським українцям вижитивпродовж важких випробувань долі. Вона підсилювала їх життєві цінності, етичні й моральні ідеали, мову, культуру й дух мистецтва.

Проникнення в історію розвитку віри та віросповідань сприяє повнішому опануванню відомостей про трансформації віросповідності та духовного розвоюна різних етапах становлення етнічної психології. У цьому контексті заслуговують на увагу відомості про становище церкви в XIV ст. Маємо на увазі Грушівський монастир, історію унії, реформацію Лютера й Кальвіна, діяльність мукачівських єпископів від пресвітера Луки 1454 року до Василія Поповича (1837-1864). Ці історичні події є для Закарпаття знаковими, віховими, тому кожен, хто вболіваєза долю рідного краю, має належно бути обізнаним з цим перебігом історичних подій. Загальновідомим фактом є популярність реформатської церкви на Закарпатті. Про причини її виникнення і поширення читаємо в Михайла Лучкая: «Жодна розумна людина не заперечуватиме, що в той час відбувалось багато зловживань у церкві Христа, які осквернили святість первісного вчення, і не знайшлося нікого, хто прийшов би на допомогу, і тому вчення Лютера всюди легко поширювалося, тим більше, що він дозволяв ченцям одружуватися, давав світським (священикам) свободу, а князям – право на церковні маєтки». Це призвело до занепаду церковної дисципліни й знищення авторитету церкви в XVI ст. Від церкви відходили вищі впливові й заможні роди, що ставали прихильниками реформ Лютера і Кальвіна. Корінне українське населення протестантизму не прийняло, а православну церкву на Закарпатті власті не визнавали.

Політичні, економічні та релігійні події так виснажили закарпатських русинів (українців), так негативно докорінно вплинули на стан їхньої національної та громадянської свідомості, що угорська влада не розглядала їх як рівноправний народ, а його священики не вважалися справжніми священнослужителями, і разом із селянами зазнавали тілесних покарань. Звичайно, подібні факти руйнували гідність людей, виробляли комплекс меншовартості, певною мірою готовності до покори, проти чого різко протестували передові верстви закарпатської інтелігенції. Згодом намічаються тенденції організованого супротиву, до якого долучається передова частина духовенства. Існують численні документи, грамоти, листи, що свідчать про те, як мукачівські єпископи захищають себе і свою єпархію.

У цей час нового виткарозвитку краю у системі національних цінностей набувають усе більшого значення почуття патріотизму, відданості рідній землі, що є особливо важливим у контексті розуміння розвитку народної психології Закарпаття. Не дивно, що цей український край на хвилі нового національного піднесення сприяв подвижницькій праці великого єпископа-борця Андрія Бачинського, який домігся відокремлення Мукачівської єпархії від Егерського єпископату латинського віросповідання і багато зробив для розвитку освіти і культури рідного народу. Автор «Історії...» дуже часто полемізує з такими відомими істориками, як Шлетцер, Фесслер, Катона, Сірмай, Карамзін та ін. Це слугувало потужним імпульсом активізації суспільної та національної свідомості, поглиблювало інтерес до історії свого краю, виховувало почуття патріотизму, усвідомлення себе самобутньою частиною українського народу, сприяло утвердженню свого краю рівним серед інших країв та земель України.

Однією з особливостей краю є його поліетнічна насиченість. Якщо не брати до уваги малочисельні етнічні групи, то в Закарпатті компактно проживають угорці, німці, чехи, словаки, румуни, чехи, роми (цигани), у значнійкількості, але розсіяно мешкають росіяни. Поліетнічність породжує потребу психологічного осмисленнявзаємодії представників різних етносів, які проживають у регіоні Українських Карпат. Через безпосередні та опосередковані контакти на індивідуальному й груповому рівнях у всіх сферах суспільного життя, активно здійснюється обмін

етнічною інформацією, під впливом якої в етносів формується уявлення один про одного (етнічні стереотипи), корегуються уявлення про самих себе (етнічні автостереотипи), створюється відповідна етнонаціональна ситуація врегіоні. Як кожне явище суспільного буття, етнічна взаємодія має свою внутрішню структуру, що складається із міжетнічного спілкування, міжетнічних контактів та міжетнічних відносин. Міжетнічні відносини – це усталена система, яка завершує формування структури етнічної взаємодії. На цьому рівні важливу роль відіграє колективний (груповий) стереотип представників різних етносів, які перебувають у постійній взаємодії, саме той, який етнопсихологія включає в рамки антитези «ми – вони».

Зауважимо, що представники будь-якої етнічної групи, крім українців, регіону Українських Карпат на макрорівні складають маргінальний прошарок та «етнічну категорію», бо ядро їхнього етносу знаходиться за межами українського етнополітичного організму. Їхній маргінальний стан зумовлює відмінності у характері та змісті етнічності, скажімо, угорців Угорщини та угорців, які проживають в Україні, адже їхня угорська етнічність мала б зазнавати асиміляційних впливів (мається на увазі тих, що виникають в результаті міжетнічної взаємодії угорців з представниками інших етнічних груп) й відповідно трансформується. У процесі контактів з ядром свого народу етнічність тих же угорських чи то словацьких українців посилюється й набирає значних ознак опірності.

У контексті цих міркувань надзвичайної уваги в методологічному плані набував науковий аналіз питання про «окремішність» русинства. Воно, як стверджує В.Б.Євтух, поставлене в суто політичній площині й ті, хто обстоює ідею «окремішності», намагаються вирішувати її суто політичними засобами. Розглядаючи цю проблему в більш широкому контексті, зокрема, із врахуванням процесів міжетнічної взаємодії та особливостей структури того чи іншого етносу, виявляється неспроможність ідеї русинства як окремого етносу навіть на мікрорівні. До загальних теоретичних міркувань варто було б додати таке: 1) русини не мають чітко вираженої структури етносу; у них відсутнє ядро, котре, як правило, розташоване в межах якогось певного етнополітичного організму (держави), й навколо якого групуються інші частини етносу – ті, що можуть мешкати розсіяно в деяких регіонах даного етнополітичного організму або за його межами; 2) русини, які проживають у різних країнах Карпатського регіону, а тим більше за океаном, являють собою маргінальні верстви населення цих країн, що є закономірним явищем взаємодії з ядром етносу того чи іншого етнополітичного організму й в основному розвиваються за законами, йому притаманними. Спроби вирвати русинів з одного етнополітичного організму й повести їх у інший – безперспективні не лише з огляду на наявність державних кордонів, але й тому, що корінним чином має змінюватися сутність самої міжетнічної взаємодії; 3) спроба обґрунтовувати окремішність русинів своєю назвою є або звичайною неосвіченістю, а скоріш облудними спекуляціями підступних політиків.

Справа в тім, що етнонім «русин» є однією з синонімічних назв українців від Княжої доби включно («русини», «русичі») і пізніше величезної території всієї Західної України. В архівних документах збереглися реєстри вихідців з Поділля, Волині, Галичини, Буковини – нинішніх українців, (наприклад, слухачі Краківського університету), які записані русинами. Таких фактів можна наводити безліч.

І.Франко називав себе русином, навіть в одній з символічних своїх статей «Дещо про себе» він промовисто називає свій народ русинами, суворо критикуючи окремі його прошарки за інертність, кволість громадського та національного життя.

Закарпатоукраїнські історики початку XIX ст. І.Орлай, Ю.Гуца, М.Лучкай з'ясували таке цікаве і важливе питання як назва «русин» щодо населення Закарпаття, та, до речі, й Прикарпаття. І.Орлай, автор першої праці з історії Закарпаття російською мовою доводить, що ця назва походить від імені Русь: русичі, роси, руси, руські, русини. Ще тоді, в 1804 році,він заявив, що «русини» родоплемінні київським русичам. П.Чучка в статті «Як русини стали українцями» доводить, що історія походження етноніма «русин» бере початок у глибокій давнині. Він вважає, що всі східнослов'янські племена, які поступово ввійшли до складу Київської держави ще до татаро-монгольського нашестя, прийняли назву русь у значенні «руські люди», «руський народ». Від етноніма русь утворено кілька назв для позначення людини руського походження, а саме – русин, русич, руський, русак, руснак, русняк. Серед них найпоширенішою була назва русин.

Назва русин відома з кінця X – початку XI ст., що засвідчують угорські й польські джерела. Як зазначає вчений, причину того, що назва «Україна» поширилася на Закарпатті на два з половиною століття пізніше від інших українських земель пояснюється відірваністю останнього від південно-західних руських земель, де в XIV ст. проходив процес формування української народності, а в наступні XVII-XIX ст. формується українська нація.

Справжня назва місцевого населення з великими складнощами пробивала собі дорогу, набуваючи українського характеру. Тільки в 20–30-х рр. ХХ ст. з'явилася назва типу русин-українець, коли преса перейшла на українську літературну мову.

Питання русинства особливо загострилося з розглядом його на сесії Закарпатської обласної ради, коли шляхом голосування термін «русин» було визнано етнонімом, тобто було проголосовано за визнання нового народу русинів. Зрозуміло, що це не тягне за собою жодних юридичних, вже не кажучи про наукові наслідки, проте, іскру роздмухано з різноманітними непередбачуваними наслідками.

Висновки… Отже, пропаганда таких ідей однозначно веде до перманентної конфліктності в міжетнічних відносинах. Необхідно зважити й на ту обставину, що за умов етнічного ренесансу, який характерний багатьом поліетнічним країнам сьогодні, зростає рівень етнічної самосвідомості представників різних етносів і часом абсолютизується її значення у визначенні долі певних частин етносу, особливо тих, що перебувають у іноетнічному середовищі. Політизація цього явища може мати негативні наслідки на далеку перспективу, тому для дослідників на цьому етапінайважливішим є пошук оптимальних шляхів збереження й розвитку етнічності.Це особливо важливо в умовах компактного проживання й налагодження спілкування без будь-яких обмежень представників різних етносів, незалежно від місця їхнього проживання.

Список використаних джерел і літератури:

1. Данилюк Д. Д. З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини XIX ст.) : посіб на допомогу студентам і вчителям у вивченні історії рідного краю / Данилюк Д. Д., Ілько В. І. – Ужгород, 1990. – 72 с.

2. Українські Карпати : Матеріали міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серп. – 1 верес. 1991 р.). – Ужгород : Карпати, 1993. – 610 с.

3. Євтух В. Б. Міжетнічна взаємодія у карпатському регіоні: деякі методологічні проблеми дослідження / В. Б. Євтух // Українські Карпати: Матеріали міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серп. – 1 верес. 1991 р.). – Ужгород : Карпати, 1991.

4. Євтух В. Етнічний ренесанс: випадковість чи закономірність / В. Євтух // Всесвіт. – 1990. – № 7.

5. Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 10–22.

6. Украинские Карпаты. Культура. – К. : Наукова думка, 1989**.** – С. 17–20, 192–198.

7. Бромлей Ю**.** В. Проблемы этнографического изучения культурной общности населения Карпат / Бромлей Ю**.** В., Грацианская Н. Н. // Карпатскийсборник. – М. : Наука, 1976.

8. Лучкай М. Історія карпатських русинів церковна і світська (давня і нова) аж по наш час / М. Лучкай // Том 1. Науковий збірник музею української культури у Свиднику. –Пряшів, 1983. – Т. 11.

9. Лучкай М. Граматика слов'яно-руська / М. Лучкай. – К., 1989.

Аннотация

М.М.Марусинец

Этнопсихологические аспекты образования Закарпатского края

В статье исследованы этнопсихологические аспекты истоков культуры, образования, науки в Закарпатье в разные периоды существования; очерчены роль духовенства, политических и общественных деятелей в развитии и становлении культуры и образованности земляков.

Ключевые слова: *этнопсихология, культура, образование, письменность.*

Summary

M.M.Marusynets'

Ethno-Psychological Aspects of Education of Transcarpathian Region

The article examines ethnopsychological aspects of the origin of culture, education, science in Transcarpathian region in different periods of existence; the role of priesthood, political and social leaders in the development and establishment of culture and education of countrymen is outlines.

Key words: *ethnic psychology, culture, education, literacy.*

Дата надходження статті: «20» вересня 2012 р.